

СУСПІЛЬНА КРИЗА У ПАРТИТУРІ ЛІБЕРАЛІЗМУ

Об'єктом аналізу у статті є роль ліберальної доктрини в кризових процесах сьогодення. Автор досліджує процес становлення людини на прикладі соціально-економічних та культурних феноменів.

Объектом анализа в данной статье является роль либеральной доктрины в кризисных явлениях сегодняшнего дня. Автор исследует процесс становления человека на примере социально-экономических и культурных феноменов.

The paper discusses the role of liberalism in the crisis processes. The author probes the process of the man-creator's becoming on the example of the socio-economic and cultural phenomena.

лібералізм, криза, інноваційний розвиток, діяльність, творчість

«Розруха починається в головах,» – говорив вустами актора Є. Євстигнєєва герой М. Булгакова, професор Преображенський, для багатьох – вірець тогочасного російського інтелігента, який розумів «що до чого», мав куховарку та покоївку, їздив у театр до третього акту, не любив пролетаріат, «що ходить в чоботях по мармурових сходах», матеріально не допомагав дітям Німеччини, але за професійною етикою з відповідною іронією був змушений за гроші обслуговувати спекулянтів та партократів... Захоплювалися, але забули, що професор спрямовує свої професійні здібності і талант не тільки на виховання, навчання талановитих одиниць (Борменталь), але й за умов власної суспільної безвідповідальності за допомогою декреаторів-швондерів продукує декреатив-шарикових, чим власноруч сприяє поглибленню розриву, незбиганню сутності та існування людини, себто поглиблює основу суспільної кризи. Він зрозумів та встиг виправити власну помилку, а ми, на жаль, забули його попередження... Як результат: хотіли як краще (по суті), а вийшло як завжди (в реальності).

У той же час, як швидко нас привчили згадувати про розпад СРСР як безумовну, безальтернативну подію. На жаль, лише нечисленні дослідники зважуються аналізувати причини цього, передумови, що активними темпами почали розгортатися в кінці 60-х років під зовнішнім та внутрішнім впливом, що розхищував радянську соціально-економічну систему. А «промивка» мізків давно працює – дозовані «ліберальні» страви з радіохвиль, передруківок та анекдотів для «гурманів» замінено тотальною інтоксикацією постмодерною «окрошкою» з покидьків духу в засобах масової дезінформації, а замість «уравниловки» (рос.) і «совковой» (рос.) культури пусто-квіткою наливається у мас-медійному просторі мас-медійна культура (попса), масова свідомість (пересічна індивідність), культ споживацтва (гламур), змасовлення (пересічні громадяни, «піпляк»), а по суті – тотальна деградація, редукування, знецінення людини як особистості.

Висновок один – приречення, і пам'ятник на могилці вже стоїть – пам'ятник Свободі, мерцю (Б. Новіков). Французи потурбувалися, як у воду дивилися, передали найдороще... Пам'ятаєте у Вольтера: «Нам потрібно нове,

хоча б його і не було більше на світі». Саме невпинне прагнення від пустого старого до пустого нового виступило джерелом моди, а потому й найліпшими передумовами розвитку постмодерну у Франції. І Америці того ж побажали, передавши естафету на втілення у життя в постмодерновій обгортці головної містифікації тисячоліття – ліберальної доктрини, – основні складові якої: по-перше, строкатий західноєвропейський економічний лібералізм, насмиканий та еклектично стулений із шматків учень французьких фізіократів та політекономії А. Сміта; по-друге, політичний лібералізм рафіновано-буржуазних за суттю політичних концепцій епохи Просвітництва; по-третє, філософський лібералізм із раціоналізму, емпіризму та індуктивізму, французької та англійської просвітницької філософії XVIII ст.

Саме ліберальна доктрина виступає формальною «заміною», альтернативою гуманістичного імперативу «людина – міра всіх речей» та «liberte, egalite, fraternite» («свобода, рівність, братерство»), теоретичним підґрунтям та апологією соціального плюралізму та дарвінізму (читай: соціального, етичного, економічного расизму), трактуванням суспільства як абстрактної тотожності, механічної сукупності незалежних, байдужих один до одного індивідів, поєднаних суто зовнішніми правовими формами на рівні індивідуально-групового інтересу «людини економічної» (І. Бентам), яка замінює згадану протагорівську «людину як міру всіх речей», Цицеронівського істинно людського (подлинно человеческого – рос.) індивіда та гегелівську «людину як абсолютну цінність». Розвивається ідея нового колективного суб'єкта суспільної угоди, нації, у формі асоціації людських осіб (громадян) як соціально-політичного об'єднання зі збереженням суб'єкт-об'єктних зв'язків, в яких одна із сторін виступає активним суб'єктом, а інша – пасивним об'єктом впливу, тиску, примусу, гноблення. Формується мережа стосунків, в якій чітко визначені ролі – або господар, власник, володар, або раб, челядь, холоп, смерд, пролетар, найманий працівник, товар, – «павук» або жертва». **Павутиння.**

Вже Дж. Дьюї в 30-ті роки ХХ ст. визнавав необхідність перегляду індивідуалістичної – утилітаристської, – концепції І. Бентама та розгляду суспільства як органічного цілого, а людини – як частини соціального організму, не тільки як егоїста, але й як альтруїста. Але не спромоглися, а то, радше, не захотіли скористатися надбаннями класичної німецької філософії та німецького романтизму, в яких, завдяки сумлінній творчості І. Шіллера, Ф. Шеллінга, Й. Гете, Г.В. Гегеля, було подолано роз'єднання сутності та існування: перший у своїх естетичних творах дав початок розумній філософській єдності суб'єкта та об'єкта, другий – зробив цю єдність абсолютною, а система Г.В. Гегеля завершила прагнення розуму до дійсності: «Все розумне є дійсним, а дійсне – розумним», хоча на місце вишого авторитету поставлено Всесвітній Дух.

Це усвідомили К. Маркс та Ф. Енгельс, які повернули вищий авторитет зі спекулятивних висот, з неба – на землю, себто до Людини як «міри всіх речей», до дійсної «вершини», до потенційної досконалості, яка в дійсності є сукупністю всіх, а потому – ансамблем суспільних відносин: «Геній є нормальним станом людини, а все інше – відхилення від норми», – казав з приводу цього В.-С. Моем.

Могли, але, скоріше, не захотіли або ж часу не забракло. Одне «добре» – багато стало «полігонів» для відпрацювання різних квазіформ перевтілення, маскуванню неолібералізму та й волонтерів, хто «й серцем, й душею» був у суспільстві «масового споживання», у «золотому мільярді». Завдяки цьому й створено у світі цілий фіктивний простір і час, хронотоп буття квазіформ, у т. ч. псевдокультури, псевдовиховання, псевдонавчання, псевдополітики... Один з таких полігонів дуже нагадує собою й сучасна Україна.

Як приклад не надто ретельного маскуванню ліберальної доктрини на теренах України розглянемо доволі показові тези, що їх містить «Стратегія інно-

ваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізації викликів» [5] (далі Стратегія) як складова стратегії розвитку України у період до 2020 р. Досить чітко формулюються актуальні питання сьогодення та сміливо визначаються причини сучасного економічного занепаду – два масштабні явища сьогодення, а саме: глобалізація та неолібералізм. Перша, на думку авторів, сформулила наднаціональні мегапотоки, які прискореними темпами переміщують інтелектуальні, матеріальні, фінансові та інші фактори виробництва та накопичення капіталу по всьому глобальному простору незалежно від наявності державних кордонів. А другий – задав правила гри. Від себе додамо – гри в царині випадковості, економічної стихії, суто зовнішніх та функціональних зв'язків, «вільного», бо неконтрольованого людиною або окремою країною, ринкового простору, в якому тотальна лібералізація всіх взаємовідносин зумовлює редукування, спрощення та зведення людського життя до суто економічного, тотально відчуженого...

З цієї точки зору економічна – а фактично системна, – криза сьогодення – це найбільш концентрований вияв краху неоліберальної ідеї організації суспільного життя, що супроводжується повним відокремленням грошового капіталу від промислового виробництва, його зростанням і накопиченням як спекулятивного, фіктивного, а головне – гальмуванням процесів соціалізації. Чому?

Нагадаємо, що в кінці XIX ст. діалектичний метод дозволив К. Марксу розв'язати основну проблему суспільного відтворення – проблему народження капіталу з обміну товарів за умов дії закону ринкового обміну еквівалентів. У сутності, з точки зору законів політекономії, народження капіталу – акт незаконний, навіть протизаконний. Капітал в умовах товарного виробництва своїм існуванням зобов'язаний такому товару, споживання (знищення) якого є одночасно й виробництвом, відтворенням. Цей «унікальний» та «чарівний» товар – здатність до праці або робоча сила [1].

По суті, теоретично було аргументовано, що в умовах товарного виробництва, незважаючи на дію законів політекономії, накопичення капіталу базується на принципі «не обдуриш – не проживеш». Згадаймо: капіталізм будується на моральному принципі *quid pro quo* (хто дає, має отримувати щось на заміну) та принципі *do ut des* (давати тільки тоді, якщо ти щось отримуєш), що й санкціонують безконтрольне розгортання згаданих суб'єктно-об'єктних зв'язків, обману замість обміну (Б. Новіков), «павутиння» нелюдських, за сутністю, зв'язків примусу, підкорення, гноблення, тотальному відчуженню людини від... людини. А інакше – капітал не самозростає, не відтворюється...

Саме космополітизм ліберальної доктрини, поширення «єдиних стандартів» життя-виживання завдяки посиленню зовнішньої опозиції «суб'єкт–об'єкт» починає гальмувати процеси усупільнення, переходу від людини економічної до людини суспільної. Гармонійне здійснення суперечності «виробництво–споживання» (себто розширене суспільне відтворення) в такому випадку неможливе, єдиним способом існування стають економічні, соціальні, політичні, моральні, естетичні кризи, потрясіння, катастрофи тощо. Лапідарно-кризовий спосіб життя.

У таких умовах засобом вирішення проблеми, єдиним джерелом ресурсів для послаблення, зовнішнього нівелювання антагонізму стає все та ж людина. Західна економічна теорія це розуміє. Так, «гуру» західного менеджменту П. Друкер прямо вказує, що саме значне підвищення продуктивності праці стало невичерпним джерелом економічного зростання в XX ст. [6].

Саме тому на тлі суспільних потрясінь кінця XIX – початку XX ст., уникаючи визначення «людини суспільної» товаром, на роль згаданого «унікального» та «чарівного» товару поступово виводять інформацію та знання, а по суті – замінює людину відчуженими від неї результатами «праці розумної» (Ф. Тейлор), тобто результатами праці та самодіяльності людини суспільної.

Разом із цим поставання людини суспільної супроводжується розширеним відтворенням двох нових царин духовного та матеріального виробництва, що не знищуються під час споживання, а обумовлюють гармонійність сучасного розширеного відтворення та вимагають розвитку нових критеріїв цілісності, всебічності та істинності взаємозв'язків: етичності, естетичності, об'єктивності. А саме: **мистецтво та знання**. Завдяки ним у суспільному житті поступово починають переважати не «обмежені ресурси та безмежні потреби», як проголошено економічною теорією (економікс – «біблією» економізму), а культурні цінності, необмежені, незнищені, які можуть споживатися безмежним колом осіб протягом будь-якого часу. Вони потребують не присвоєння, а освоєння, не приватного, але індивідуального освоєння всезагального багатства тією мірою, якої вистачає потенціалу особистості.

У той же час, на думку багатьох дослідників, в інформаційну епоху відбувається сутнісна трансформація ролі і статусу знання, змінюються критерії його оцінювання: логічні критерії «істинне / хибне» доповнюються, а то й поступаються місцем технічним – «ефективне / неефективне» та економічним – «прибутково / збитково» [2]. Саме таким чином, по-новому розгортається опір старій формації переходу від масового виробництва речей та ідей до продукування людей, шляхом всебічного розвитку всіх здатностей, а не «штамбування» вузькоспеціалізованих професійних кретинів, декреатів та декреаторів (Б. Новіков). Виникають нові, не знані досі, форми відчуження людини від матеріальної, духовної та чуттєвої культури людства – відчуження здатності до невідчуженої творчої праці, а в сутності – відчуження від головного багатства людини – вільного часу, що присвячений формуванню та розвитку творчих здібностей, спромог, здатностей, поставанню особистості у творчості.

Саме розвиток науки і техніки має зумовлювати вивільнення робочого часу людини для творчості, зміну її статусу від об'єкта, засобу, обслуговуючого машину суспільного відтворення до суб'єкта суспільного продукування (творення) та відтворення дійсного духовного багатства людини-людей-людства.

Але повернемося до згаданої Стратегії, авторами якої констатується, що «наука, технології, інновації витісняються з пріоритетів державної підтримки на користь підтримки фінансово-посередницького сектора», а «накопичення фінансового капіталу, зростання спекулятивної компоненти у його формуванні, нераціональне витрачання в суспільстві грошей, зростання їх витрат на розкіш та розваги, воєнізація державних бюджетів нівелюють ті переваги, які дає застосування в суспільстві технологічних та інших соціально орієнтованих інновацій» [5]. На перший погляд, дуже слушна думка.

Безумовно, у лихварській, суто фіктивній економіці, відірваній від реально-го виробництва, коли фіктивний капітал відтворює себе сам, людина стає просто не потрібною, вона замінюється «статистичними ансамблями» на кшталт «пересічні громадяни», «платники податків», «одноразовий народ – електорат», а то й просто «піпляк».

Але основна містифікація, нова форма перевтілення ліберальної доктрини на теренах нашої країни знаходиться набагато глибше. Спробуємо її віднайти.

Ми, безумовно, поділяємо висновок авторів Стратегії про необхідність «відмовитись від покірливого слідування доктрині неоліберального ринку», але далі пропонується інша альтернатива: «державна має стати ефективним капіталістом... щодо раціонального використання всіх ресурсів і всього національного багатства». Далі – гірше: «державна має всебічно підтримувати розбудову економіки **на ринкових принципах**, взявши при цьому на себе головну відповідальність за всеохоплююче загальне регулювання та стратегічне планування економічного розвитку та безпосередню підтримку інноваційного процесу...» [5].

Саме по собі напрошується питання: хто заважав всі ті роки, коли держава мала й ці функції, й потужний апарат та вельми достатньо ресурсів для їх реалізації?

лізації? По суті, декларації ті ж, але роль «всемогутнього ринку» переходить до держави як «ефективного капіталіста», який «забезпечує», «залучає»... все населення, «перетворює» Україну в сучасне інноваційне суспільство при незмінній природі декорацій у режимі: «на манеже все те же» (рос.)?..

Далі вже зовсім «дежавю», постулюються цілком ліберальні принципи: «За таких умов трансформації ролі держави можливе перетворення України в **сучасне інноваційне суспільство**, в якому розвиток і зростання економіки відбуватимуться на основі використання потужних можливостей науки, технологій, інформації, **підприємницької активності**...» [5]. Дуже знайома риторика: вплив замість взаємодії, механічна сукупність підприємців-інноваторів замість суспільного організму взаємовідповідальних соціально-активних ЛЮДЕЙ; ринкові принципи за умов загального регулювання та стратегічного планування уречевленого багатства замість соціального планування тотального розвитку людини як сутності суспільного багатства за принципами солідарності, патерналізму, творчості з метою гармонізації суспільних взаємозв'язків.

Відповідь на поверхні: для розподілу того, що 70 років накопичували, посередник не потрібен, а коли ресурси системи вичерпано – функцію накопичення краще передати державі. Безумовно, така складна соціально-економічна машина, як сучасне суспільство, має працювати ритмічно, без кризових зривів, без трагічних помилок... Але саме у кризових умовах дуже легко впевнити суспільство в необхідності жорсткого регулювання, а по суті – необхідності штучного створення посередника у вирішенні головної проблеми суспільного відтворення – поділу праці, поділу між людьми діяльнiсних функцій.

Але в дійсності це проблема зміни способу ставлення людини до самої себе, а не передача додаткових функцій посереднику. І без того протягом всього ХХ ст., незважаючи на скорочення державної власності, у всьому світі невпинно зростає частка держави в перерозподілі ВВП (з 15–25 до 35–55%), під час якого держава стає реальним власником від третини до половини всього багатства світової економіки. Тому наведена необхідність заміни «вільного ринку» державою у процесі поставання інноваційного суспільства є, по суті, лише зміною декорацій. Від зміни, звісно, ніхто не застрахований, незрозуміло головне: де людина? «Людину загубили».

Загубили, бо людину суто зовнішньо замінюють на інформацію, знання, себто відчужений результат діяльності, самодіяльності людини суспільної. Мета – зробити людину якщо не рабом речей, то рабом відчужених ідей, відчуженою від всього масиву матеріальної, духовної, чуттєвої культури людства. Завдяки тотальному відчуженню, людина все більше перетворюється у просту, одномірну, уніфіковану деталь (раб, челядь), жереб якої – «робота», а не творчість. А Машина стає все більш могутньою, складною, вона складається з цілої низки, тисяч і тисяч окремих машин-посередників, що пов'язуються єдністю «технологічного процесу» пригнічення, понівечення, калічення людини, «штампування» компрачіосів...

Безумовно, нам розказують, що Машина – зло, але необхідне зло, і ми... погоджуємося навіть на зло, заради задоволення суспільних потреб... Навіть за формою зазначені авторами Стратегії тези лише поверхнево стосуються необхідності ліквідації посередників у процесах суспільного відтворення, в т. ч. техніко-економічного способу виробництва як найбільш динамічної складової.

Саме за технократичним детермінізмом наведених тез Стратегії – прихований біг по колу. Пояснимо. За Гегелем, результат – ніщо без процесу його становлення. У Стратегії та інших державних програмах «світлого майбутнього» процес ускладнення, вдосконалення державної машини описаний, а процес поставання людини – ні, він перенесений в графу «результат»... Висновок – «приманка» (рос.), не буде цього результату, посередник буде, а всебічно, гармонійно розвиненої людини – ні. Як немає вже багатьох потужних вітчизняних

підприємств, бо свідомо спрощені, редуковані суспільні потреби, що вони задовольняли..., їх зведено до простих споживацьких потреб, які й задовольняють західні або китайські підприємства..., спеціалізовані на цьому.

Безумовно, держава як ОРГАН суспільного ОРГАНІЗМУ має виконувати свої функції, але за незмінних сучасних умов, старого способу та форм розподілу, а, головне, ставлення людини до самої себе, навіть сумлінне виконання цих функцій неминуче призведе до нового суспільного невдоволення. Як наслідок – нове коло – знову тотальний ринок, знову біг по колу, в якому втрата Україною суб'єктності стає питанням часу і... внутрішніх ресурсів народу.

Дуже схожа ситуація сформувалася в кінці XIX – на початку XX ст. Війна з боротьби окремих армій переростає у міждержавне протистояння народів, економік, суспільно-політичних організацій, культур тощо [7]. Війна стає єдиним способом розв'язання вкрай загострених антагонізмів суспільного устрою. Місцем розгортання найкривавішого спектаклю в історії людства знову стає цивілізована «Європа святих чудес» (А.С. Хомяков).

У XXI ст., зважаючи на сучасний рівень та руйнівний потенціал сучасного озброєння, міждержавне протистояння перетворюється у боротьбу транснаціональних політико-економічних груп. Вони не наважуються на відкрите протистояння, тому зручним засобом розв'язання суспільних антагонізмів (колізій) стають економічні кризи, які в царині конкуренції, а не співробітництва, по суті, є тією ж самою «війною всіх проти всіх» Т. Гоббса, Дж. Локка, І. Канта.

Саме юмівсько-кантіанська традиція, в її неоліберальному оформленні, всіляко викорчовує, паплюжить, свідомо примітивізує історію розгортання родових зв'язків, що мають джерелом материнський інстинкт, розвинений племінною, сімейною, суспільною організацією, скріпленій релігією та розгорнутий мистецтвом, наукою у формі долучення до загальнолюдських культурних цінностей. Саме родовий побут як перший ступінь історичного розвитку людини як сукупності зв'язків, а потому – ансамблю взаємозв'язків, зумовлює те, що людство ніколи не складалося із окремих індивідів, а правило «війна всіх проти всіх» ніколи не розповсюджувалося всередині родової спільності. Лише між спільностями у форматі випадковості, й ніколи – як необхідність.

Саме тому культурний прогрес зумовлений процесами усупільнення та постійним ускладненням співробітництва, кооперації людських сил, а держава є наслідком дії солідарних людських мас, а не війн, як це бажають подати сучасні гуру лібералізму. Ну не може людина, що бачить світ «очима роду», в різноманітності та конкретності як «**єдності в багатоманітному**» [9], в царині необхідності, дійсно по-людяному, очима іншої людини-людей-людства воювати із... самою собою. НЕ ЗАХОЧЕ... НЕ БУДЕ...

Лише суто абстрактне, однобічне, редуковане до глузду мислення людини, що зупинилася на рівні логіки часів Джона Локка, починає «бачити» у навколишньому світі лише **формалізовані образи**, а все інше зливається в розчин, мішанину незрозумілих «відхилень» від звичайного, відомого, в «марево» небажаних подробиць. У цьому й полягає головна містифікація: і ринок, і держава без сутнісних зрушень у ставленні людини до себе самої як вищої цінності у мереживі загальнолюдських взаємовідносин, зумовлюють – детермінують – розгортання **павутиння** вузькоособистісних, вузькокорисних і корисливих потреб та інтересів, які й зумовлюють детермінацію індивіда суто зовнішнім впливом, себто редукують його до засобу, індивідності.

Саме тому й не поспішає ліберальна доктрина з обґрунтуванням того, чому така зовсім молода форма освоєння-присвоєння, як приватна власність має домінувати над тисячолітніми принципами общини, суспільності, процесами усупільнення. Дуже кортить подати ледь не єдиним джерелом миру та порядку військову міць, скривавлений римський гладіус, що окреслив колись кордони Римської імперії, межі світу навколо Риму. Знову редукування: гладіус замість

еллінської освіченості та культури, що вона лишень дійсно й зумовила спочатку елліно-східний синтез релігійно-філософських ідей та поєднання Сходу та Заходу у державі Олександра Македонського, а потому – правову форму регулювання суспільних взаємовідносин та шляхи Римської імперії як необхідні передумови для розповсюдження християнства та поставання тисячолітньої Візантійської імперії як першого наднаціонального утворення, жителі якого безвідносно до національності називали себе ромеями.

Саме таким чином ліберальна ідеологія в її перевтіленнях та переспівах виступає партитурою для реакційних сил, що бажують законсервувати наявно суші, посталі умови свого існування, унеможливити здійснення суперечності між «сутністю Людини» як Господаря, Володаря всієї сукупності взаємозв'язків та «існуванням» людини як учасника, функціонального елемента процесу суспільного відтворення.

А маскування ліберальної доктрини під етатизм в технократичній обгортці має на меті репродукування умов нелюдських відносин «машинної» цивілізації «людини-корпоративної», себто теоретично обґрунтовує та облаштовує шлях до могили всього «сущого та грядущого» загальнолюдської цивілізації. Духовним та філософсько-теоретичним «освяченням» таких соціальних, політичних, економічних etc. декреативних практик, їх своєрідною логікою є постмодерн, який проголошує принципи маргіналізму, відкритості, описовості, безоціночності, що ведуть до повної дестабілізації та дискредитації класичної системи гносеологічних, етичних та естетичних цінностей як критеріїв процесів розвитку суспільних взаємозв'язків.

Результат один – криза, а насправді – системна криза передісторії, криза кризового способу життя, що, по суті, покриває, санкціонує тотальну руйнацію, знищення **дійсної єдності сил прогресу**, в центрі яких стоїть вільна людина усупільнена (не економічна, а тим паче корпоративна!) як сукупність суспільних відносин, а в перспективі історичної необхідності – повністю усупільнена людина-творець як ансамбль суспільних відносин у мереживі живого спілкування. Саме таким чином цілком свідомо реалізується остаточний відхід від позицій класичного антропоцентричного гуманізму на позиції сучасного «універсального гуманізму», розвитку антиєрархічних ідей культурного релятивізму, релігійного, культурного та екологічного екуменізму.

І якщо людство робить це СВИДОМО, то ми, мабуть, того варті... Але ми вважаємо інакше. Ми переконані в іншому.

Вже давно саме через процеси усупільнення здійснюється поставання світу як всезагального тіла людства, органічного (людяного суспільства та людини-творця як одичної всезагальності, індивідуалізованої універсальності, всезагальної індивідуальності) та неорганічного тіла (матеріальної, духовної та чуттєвої культури) людини-людей-людства. Безумовно, одним із засобів усупільнення виступає раціональна економічна складова, але вона є тільки формою прояву дійсної солідарності – моральної, культурної, чуттєвої, – яку В. Соловйов називав «общее чувствилище» (рос.), В. Босенко – «дійсна асоціація», Б. Новіков – «олюднене суспільство», у якому кожний поштовх має наслідком всезагальні наслідки, взаємодію.

Єдиним критерієм прогресу поступово, але неухильно стає міра вільного, всебічного, гармонійного, цілісного розвитку людини в асоційованій творчій діяльності, яка створює предметний світ культури та «суб'єктно-суб'єктного», людського ставлення. Це зумовлює саморозвиток особистості, що становить сутність і власне творчості, і культури, і гуманізму, і свободи, й інтелігентності, й усупільненості. Гадаєте, неможливо, гадаєте, що так люди не живуть? Ні, саме так і живе дійсна ЛЮДИНА, дійсно живе в режимі розподілу («распределения» (рос.) як постійного виходу за власні межі) самодіяльності та самодіяльного

розподілу [8], бо намагається жити у збігу сутності й існування, а не виживати в режимі репродукування, попси, імітації...

Саме теза про всебічний розвиток всіх здатностей та спромог людини стає дійсним принципом планування, раціональної організації економіки, дійсним принципом інженерно-технічної думки, організації школи та всіх інших інституцій, що забезпечують умови розвитку цілісної особистості. Тільки в хронотопі загальнолюдської культури умовою діяльності людини стає діалог, полілог, співробітництво як основа суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин, а далі – поліфонія суб'єктно-суб'єктних взаємовідносин в царині, в мереживі «живого спілкування», що мають результатом загальнолюдські культурні цінності та НЕ МОЖУТЬ бути відчуженими. ПРИНЦИПОВО не можуть.

«Усі ми голодні любов'ю до людини», – казав М. Горький. На жаль, цього не розуміє та геть чисто не бере до уваги продемонстрована авторами Стратегії технократична ідеологія. Саме тому Україна – як і більшість країн світу – й досі виступає полігоном випробування якогось смертоносного для гуманізму «штампу» лібералізму. Так, криза має закінчитися в головах.., все інше ми переборемо. І будемо не виживати, не існувати, не скніти, але ЖИТИ!

Список використаної літератури

1. Маркс К. и Энгельс Ф. Избранные произведения; В 3-х томах / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Политиздат, 1979. – Т. 1. – 1979. – 640 с.
2. Губерський Л.В. Гуманітарний простір освіти: сучасні виміри та пріоритети / Л.В. Губерський // Альманах «Філософські проблеми гуманітарних наук» (до 175-річчя Київського національного університету імені Тараса Шевченка). – К.: Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого. – 2008–2009. – № 14–15. – С. 122–128.
3. Маркс К., Энгельс Ф. Твори. – Т. 46. – Ч. II. – С. 194.
4. Історія економічних учень: підручник/ Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко та ін.; за ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К.: КНЕУ, 1999. – 564 с.
5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізації викликів // <http://www.golos.com.ua/article/1233064655.html>
6. Друкер Питер Ф. Епоха розрива: орієнтири для нашого м'яючогося общества / Питер Друкер; [пер. с англ]. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 336 с.
7. Русские философы о войне: Ф.М. Достоевский, Вл. Соловьев, Н.А. Бердяев, С.Н. Булгаков, Е.Н. Трубецкой, С.Л. Франк, В.Ф. Эрн. – М.: Жуковский: Куликово поле, 2005. – 496 с. – (Ассоциация «военная книга»)
8. Новиков Б.В. О гуманизме и антигуманизме / Б.В. Новиков. – К.: ІВЦ «Політехніка», 2001. – 378 с.
9. Ильенков Э.В. Об идолах и идеалах / Э.В. Ильенков – К.: «Час-Крок», 2006. – С. 312.

Надійшло до редакції 2.02.2010.